

ERDÉLY

VASÁRNAPI KÉPES MELLÉKLETE.

B.U.É.K.

487659 Nr(6+18)

Catargiu
ars.

CCU Cluj / Central University Library Cluj

1946

A ROMÁNIAI SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT KOLOZSVARI SZERVEZETÉNEK VEZETŐI

Az Elnökség

Neumann József

Cristea Vasile

Lakatos István

A Végrehajtó Bizottság

Ivăşcanu Alexandru

Kiss Márton

Halászi Sándor

Solomon Sándor

Nagy Sándor

Popa Gheorghe

Salamon László

Fodorean Pavel

A Titkárság

Suciu Iuliu

Wolff Sándor

Brăder Ferenc

Goldner Endre

Schweiger Ignác

Lenghel Samoila

AZ ÁLARCOS PRÓFÉTA

Irta: LANZA DEL VASTO

NIETZSCHE

hőssé, olyaná, ki ingadozik sor-sában, haragra gyúl, bűnt követ el teste védelmében, vesztét akarja és kivívja azt. Ime hazugságod igazsága, ó Nietzsche.

„Erős akarat”, ordította a próféta és gipszajkainak fintora elkábít bennünket. De ez álarcok játéka, barátaim és költészet; az erős akaratnak nincs szüksége prófétákra. Az erdő minden vadja azt hirdeti üvöltésével. Ez a te tanod? A nálad ostobábbak jobban tudják, mint te. Ez a te BolDOG Tudásod? Minden kutya erről csahol, a baromfiudvar minden esibéje erről kotyog. Ez a te li-ted? Mindazok, akik úgy korszálnak a városokban, mint a vadállat az erdőben, hisznek benne. Mindazok, akik nem szeretnek, akik nem imádkoznak, akik nem tudnak, dalolnak, hogy túltegyenek rajtuk, jobban gyakorolják, mint a többiek. Mindazok, akik emberi és isteni eszközöket használnak, hogy legyőzzék a Vadállatot, anélkül, hogy hallottak volna téged, hisznek benne és gyakorolják. Több tanítványod van, mint akarod, ez a te tragédiád, álarcos próféta.

Ne énekelj így, kiálts erősebben, nem hallják már a hangodat, oly számosan vannak tanítványaid és úgy rőfögnek, rikácsolnak és fütyülnek.

Ha tanítványaid követnének, te magad oly hatalmas lennél az igazságban, mint egy isten; mint egy Sátán, az istenek leghatalmasabbika, külön Isten. Ám Ők csak önmagukat követik és saját dühüket. És te egyedül vagy közöttük és egy más természet közepén, mert haragod lecsillapult a szépségben és dalolsz. — Láttad egy napon mindnyájukat, valamennyi tanítványodat, amint megrohannak téged, mint az Erynnsek a hőst? Ezért lihegtél nyitott szájjal és fehér szemekkel? Azért, mert megláttad az igazságot ab-

ban, amit mondtál, hogy megbolondultál, ó filozófus?

Halálod után felemelkedtek azok, akik szószerint vettek. Tet-szett nekik, hogy messiásoknak tűnnek fel és hogy volt prófétájuk, aki hirdette őket, mint téged. Ezek nem voltak, miként te, nyers erőbe szerelmes gyenge emberek, egészségbe szerelmes betegek, barbárságba szerelmes finy-nyasok, lázadásba szerelmes gyávák. Nem maradtak a Tiszta Megismerés Holdjában, nem jártak „isteni dolgok homokjába rejtett fejjel”; a „föld értelme” volt meg bennük és csizmás lábakkal léptek, amelyek döngének és amelyeknek döngését szereted, mon-dod. Az erős akaratot ágyúk tor-kával hirdették. Nem ismerték sem a renyhe irgalmat, sem a szemérmellen alamizsnát. Nem voltak „a test megvetői”, hanem vérre szomjasak. „Vérrel írtak”, mások vérével.

Feldöntötték, megtaposták az emberi értékek régi tábláját. Hiába fogod megtagadni őket, hiába fogod undorral és felháborodva szembeköpní őket. Szószerint vettek, ó felismert!

Egyedül, költő voltál, ki énekel. Erővel tanítványaid vállára emelve, ime, az igazság hőse vagy, ó szerencsétlen.

Miért veszed szavaidat Isten Könyvéből és fordítod vissza őket? Azt hiszed, hogy egy csapással felfordítod az igazságot is? Az áll és ellened tanúskodik, különös próféta. Azt hiszed, hogy megfordítva a szavak rendjét, feldöntheted az értékek létráját? Minden úgy maradt, mint azelőtt, nem számítva azt a kis rendetlenséget, amely megzavarta egyesek tekintetét. Egy másik megváltoztatta a világ arcát: Az, aki azt mondja, hogy a törvénynek egy i-je sem változnék meg és aki beteljesíteni jött, nem felforgatni.

Az isteni szavak értelmét kiforgatva akarsz megtanítani minket „a föld értelmére”? Egy másik megtanít rá bennünket, akié a föld és a föld értelme: Az, aki az égből jött. Ő a föld sója, a kenyér kovásza, ő a szőlő vére. A földbe ereszkedett alá, mint a mag, amely nem hal meg. Harmadnap kijött onnan és azóta nővekszik a földön, mint a szőlő, melynek venyigéi vagyunk. A te fajdbeli költőkben nincs meg a

föld értelme. semmivel inkább, mint az égé. Az elszálló felhők értelme van meg bennük.

Napfényes bölcseségedet prédikáltad, mint ahogyan a kutya vonít a holdra, ó Nietzsche. A táncnak és a test egészségének szépségét hirdetted; de lázad volt azon a napon és félrebeszélte, miután tánytál. Egy másiktól várunk szépséget és üdvöt.

Megátkoztad a Test Megvetőit, a másik megtestesült. Általa az ember teste Isten temploma. Az ő teste őrzi lelkünket az örök életben.

Megátkoztad a nehézség szelle-mét; de egyedül Az, aki a hullá-mokon jár, oldozhat alóla fel bennünket, kezét nyujtván nekünk.

Az Ajándékozó Erényt prédikáltad, de az szereti barátait, aki meghal barátaiért.

Derekanan védted az erősek jogát, ó gyenge. Ám Az, aki legyőzte a világot és összetörte a pokol kapuját, az alázatosokra hajolt.

Te a harcos gyönyörűségére teremtett nőről beszéltél és arról, hogy korbáccsal kell az asszonyokhoz menni.

Azt mondtad, hogy az erős lelke hasonló először az oroszlánhoz, majd egy megterhelt tevéhez, végül egy kisgyermekhez, aki önmagából kigördülő kerék és édes újrakezdes. Tudok egy jászolt és egy gyermeket a sugárzó szalmán. A századok és csillagok ke-reke forog e gyermek körül.

Az Emberfelettit tanítottad, szegény, túl-emberi ember. És ime: amint a majom nevetséges az ember számára, úgy az ember majom az Emberfeletti pillantása előtt. Ám elég nekem gondolatban magasabba helyeznem egyet, hogy Emberfeletti Embereid óriási majommá válják — és én magam látom lent nagy majmodat és nevetek rajta.

Megvetéssel beszéltél Jézusról, az emberről. Ő asszonytól született igazi ember volt. A földből és égből való, a mélyből és magasból. Nem felhő, hol az emberfeletti alakjai suhannak el.

De Az, aki a kereszten ver-zik, tanít, keresztel és megvált vérével. Azért, hogy csupán benne higyjünk.

Azt mondtad, hogy a költők hazudnak: ez egyszer igazat mondtál, ó költő. J. Gy. fordítása.

A HŐS ÖSSZEOMLÁSA

Írta:
SALAMON LÁSZLÓ

Hárman jöttünk Bogenhausen felől a tikkasztó augusztusi melegben. Lábaikon már civilcipők fényeskedtek s amerikai ingeinken aranylón síklott le a heves napsugár. Friedmann doktor bajusza paraszti tömörséggel szűrte bele a levegőbe. Kezével gyakran pödörte meg a tömört vörös szőrcsomót, nyilván azért, mert nemrégben megnövesztett bajusza a szabadság, a haza, az ott-hon szimbólumát jelentettek számára. Erős, csaknem tagbaszakadt alakja mellett bágyadtan lépkedtem; még nagyon terhes volt számomra a gyaloglás. Lábaikban még benne voltak a dachau mars fájdalmas emlékei s csak nehezen engedelmessékedtek akaratomnak. De azért megértettem magamat és követtem életmentőmet, aki egykor a kauferingi häftling-kórház orvosa volt s mint ilyen, hónapokon át nem engedett ki munkára, ahol időnap előtt elpusztultam volna. Követtem, mert félttem a szájától. Azon a címen, hogy megmentett, nagyon követelőző volt s minden keserűségét, álfőlényét velem szemben érezte, leg-gátlástalanabban, mert tudta, hogy hiálám néma tőrésre kötele. Mellettem öccse, Artúr bandukolt, ez a rabiátus, durva, kíméletlen fickó, aki capo korában valóságos réme volt a häftlingeknek s aki most bátyja népszerűsége mögé húzódott, hogy elkerülje a tetteleges leszámolást, a felszabadult häftlingekek dühét, akik csak arra lestek, hogy egyszer egyedül találják. Arthurnak rettenetesen fájt a foga. Az egyik arca akkora dagadt, mint egy békebeli zsemle.

Most Münchenbe tartottunk, hogy ott valamelyik fogorvosnál gyógykezeltesük az Arthur fogát, Friedmann doktor öccse fajveszélésére ideges lett és hangosan káromkodott. De nem tartozott azok közé, akik a káromkodással a cselekvést odázzák el. Egyévi fogsága alatt megtanulta, hogy a vakmerőség, a gyors elhatározás a legcélravezetőbb út a meneküléshez. Amióta felszabadultunk, a németekkel szemben nem ismert gátlást; gyűlölete, bosszúvágya, amikor csak alkalom volt erre, szavakban és tettekben egyaránt megnyilvánult.

Ezt most is bebizonyította. A legelső épületnél, amelyen német vöröskeresztes zászló lengett, így szólt öccséhez:

— Bemegyünk és majd ez én felügyeletem alatt, valamelyik német orvos veszi kezelés alá a fogadát.

S már meg is indult a fehéren csillogó kórházépület felé, mely teljesen elkerülte a bombák pusztítását. A kerítés előtt német sebesült katonák, kék-fehér csikos kórházi dreszben sülkereztek a napon, altisztek társaságában, akik, az amerikalak jóvoltából, még rangjelzésüket is viselhettek.

— Van itt fogorvosi rendelő? — rivallt rá Friedmann dr. az egyik altisztre, aki egyszerre vigyáz-állásba vágta magát, mintegy annak

bizonyosságául, hogy a kemény szót akor is megérti, sőt tiszteli, ha az egy volt häftling ajkairól hangzik el.

— Jawohl! — hangzott a válasz s a német altiszt olyan szolgai udvariassággal, mely nem tettetés, hanem természetének, lelkiismeretének szerves része volt, előnkbe ugrott s intett, hogy kövessük őt.

Egy üvegajtón át hatalmas, tiszta, s tükrök és acélszerszámok csillogásában fürdő fogorvosi ambulanciára értünk, ahol a jölpárnázott műtő-székekben német tiszttek, altisztek közlegények ültek, akiknek szájában hófehér köpenyes orvosok kutattak szerszámaikkal, azzal az elmélyültséggel, a mozdulatoknak azzal a precizitásával, amit ez a nép még hóhérmunkájában is teljes odaadással érvényesített. Alighogy beléptünk, egy magas, álmódzó tekintetű, kékszemű orvos állott Friedmann elé, aki kabátja ujján orvosi jelzést viselt és szinte alázatos hangon kérdezte meg, hogy mi járatban van?

Friedmann doktor öccse dagadt arcára mutatott s a német fogorvos rögtön megértette, hogy miről van szó. Udvariansan egy kezelőszékbe invitálta. Arthur, s miután fogát megvizsgálta, olyan papos áhitattal fogott hozzá kezeléséhez, mintha szertartást végezne.

Friedmann doktor közben szétnézett a teremben. Egyszerre, mintha villámcsapás érte volna, felvette a fejét és felém kiáltott:

— Gyere ide!

Nehéz kezének mutatójával az egyik tűkór felé mutatott, mely egy halványarcu, élesen ivelt orru, kemény vonásoktól határolt merevtekintetű német tiszt képét verte vissza a szikrázó napfényben.

— Ismered ezt az embert? — kérdezte tőlem, mialatt idegesen rázta meg vállamat. A tűkórbeli arc mingyárt ismerőnek tűnt, de nem ismertem fel azonnal. Friedmann doktor dühösen mordult rám:

— Micsoda író vagy te! Hogyan akarsz regényt írni szenvedéseinkről, ha még erre a hóhérra sem ismeresz rá. Ez Paul Müller, volt Lagerführerünk! Nézd, hogy igaz-mozog a helyén, amióta látja, hogy megláttam!

Most már én is felismertem őt. S emlékezetemben hirtelen megjelentek a reggeli Appellek, amelyeknek borzalmas hidegében a kommandók didergő häftlingjei előtt hosszú, bélelt tisztikabátjában, fagyos, kegyetlen tekintettel jelent meg. Müller úr, a kommandáns, aki halálba hajszolta bajtársainkat, huszonöt botot verezett beteg, halálra vált orosz és zsidó bajtársaink, aki annyira kiéhezett a csontra-bőrré fogyott embe- reket, hogy egyesek közülük halott bajtársaik hulláiból vágták ki a húst — és megették!

— Igen, ő az, — dadogtam!

Friedmann doktor az egyik német orvoshoz lépett és erőlesen kérdezte meg tőle, Müllerre mutatva:

— Ki ez az ember? Hogy hívják? Hogyan került ide?

Az orvos zavartan válaszolta:

— Szavamra mondom, hogy nem tudom: kicsoda. De azonnal utána-nézek a felvételi ívben. S már is ment, hogy elhozza a felvételi ívet.

Friedmann doktor azonban nem várta meg, míg az orvos visszatér, hanem egyenesen Müller felé tartott s mikor előtte állott, kemény, pöröly-csapásként hangzó hangon förmedt rá, mialatt vállalt rángatta:

— Du bist Paul Müller, der Henker!

A volt Lagerführer tagadni próbálta kiletét:

— Nein, ich bin nicht Paul Müller.

Friedmann doktort elfogta az indulat és németül rivallt rá:

— Agyonverlek, ha nem vallod be, hogy te vagy a mi volt Lagerführerünk.

— Nein! — nyögte újra Müller.

Közben az orvos visszatért. Rövidesen bebizonyosodott, hogy a kiletét letagadni megkísérlő SS-százados, aki annak idején a saját fölünk hallatára biztatta katonáit arra, hogy azt, aki a léger kiűritésekor közülünk az úton kidől, löjjék le, azonos Paul Müllerrel, a hőssel, aki Auschwitzban egy évvel ezelőtt még a második számú krematórium retenthetetlen parancsnoka volt.

Amikor személyazonossága minden kétséget kizáróan kiderült, Friedmann dühe nem ismert határt. Teljes erejéből ütlegelni kezdte a századost. Látszott rajta, hogy nem szadista kéjelgés vágya lendíti ütésre súlyos kezét, hanem az elégtétel szomjúsága az elszenvedett szenvedésekért, családjáért, melyet nem talál sehohal, halott bajtársaiért, akik nyomorultul veszték el. Az elszenvedett súlyos csapások alatt a százados arca vérborult. En nem mertem szólni barátomnak, hogy hagyja abba az ütést, mert talán ellenem fordult volna.

— Az asszonyomért, a leányomért, a testvéreimért! — kiáltotta magából kikelve Friedmann doktor és keze úgy dolgozott, mint valami pöröly.

Müller meg-megtántorodott az ütések súlya alatt, de nem mert jajgatni, vagy kiabálni. Az orvosok, a teremben lévő többi tiszttek és altisztek szóltanul nézték bajtársuk szégyenét.

— Valld be, hogy te voltál Auschwitz egyik hóhéra! — ordította Friedmann doktor.

— Nein, nein! — nyögte Müller százados.

Ujabb csapások zuhantak rá.

— Bitte schön, bitte schön, ich möchte etwas sagen? — nyögte a daliás S. S.-tiszt a parancsnoksága alatt állt egykori häftling felé.

— Beszélj! — kiáltott rá Friedmann doktor németül.

— En mindent csak felsőbb parancsra teljesítettem — dadogta kéréző hangon.

Friedmann doktort ez a kijelentés még: jobban feldühítette.

Márai Sándor, a mai magyar irodalom egyik legjelentékenyebb alakja, a hanyatló és saját elkerülhetetlen, végzeteszerű hanyatlására rádöbbenő polgári szellem jellegzetes képviselője, talán utolsó nagy csillaga. A közvélemény mint regényírót skatulyázta be, holott bizonyos tekintetben több, míg más szempontból kevesebb ennél írásában kevés a történet, nem is igyekszik a meseszöveg érdekességével szórakoztatni az olvasót. Kiválóan értelmi beállítottságú író, aki időnként bölcséleti magasságokba emelkedik és ebben, valamint több más tekintetben, közel áll a nyugati demokráciák — főképpen az angol — polgári irodalom néhány nagy vezérfigurájához. Széles európai látókörében éles szemmel figyeli meg a polgári társadalom európai összefüggéseit és erőteljes kritikai tehetsége e társadalmi osztály en-

— Ugy, felsőbb parancsra! Felsőbb parancsra nem adtál enni a csontvázra fogyott tifuszbetegeknél, úgy-e? A huszonöt botokat is felsőbb parancsra adtad, úgy-e? A kidülök agyonlövését, és auschwitzi gyilkosságokat is felsőbb parancsra követtél el, úgy-e?!

Müller nem szót egy szót se már. Hajdan dalális alakja meggyönyvedten állott a napfényben, tiszta, elegáns egyenruhájára lassu szivárgással folyt le vére. A tereben halálos csend uralkodott. Friedmann doktor is abbahagyta az ütést. Kikutatta Müller zsebeit és minden iratát magához vette. Előkerült nehéz, ezüstből készült cigarettatárcája is, amelybe a következő érzelmes sor volt vésvé: „Első együtt töltött karácsonyunk emlékére — Marie, 1942 dec. 24.”

Hirtelen eszembe villant, hogy — lengyelzsido háftlingek elbeszélése szerint — ezen a napon több száz ezer lengyel és francia zsidónót, gyermeket, öregembert égettek el Auschwitzban — talán éppen Müller parancsára.

Felvettem szememmel és mélyen a százados szemébe néztem. Müller felfogta pillantásomat és lehajtotta fejét. A hajdani hős, aki olyan fölényesen gyönyörködött túlhajnali Appelljeink szvenvedéseiben, percről-percre jobban omlott össze. S mi alatt Friedmann doktor eltávozott, hogy amerikai katonákat hozzon Müller letartóztatására, az egykori hős szinte gyermekesen hajtogatta egyre, hozzám intézve szavait:

— Uram, én ártatlan vagyok. Mindent felsőbb parancsra tettem.

A hős gyáva volt és semmit sem akart magára vállalni. Szemeiben szolgálai alázat és könyörgés ült. Szánalmas látvány volt. De ez a betóduló amerikai katonákat nem hatotta meg. Azok csaknem meztelenre vetkettették és egy pokrócot dobtak rá. Megblincseltek és a teuton hős szó nélkül, alázatosan követte őket.

gesztelhetetlen bírálójává avatja. A kiábrándultság sokszor metszően gúnyos hangján leplezi le ezt a társadalmat, tárja föl erkölcsi-szellemi ferdeségeit. Pedig ő maga is ahhoz a társadalomhoz tartozik, amelynek olyan jól látja hibáit és amelyből mégis képtelen magát kiszakítani. A hanyatló, halódó polgári szellem éri el benne csúcspontját, amelyben kilobbanása előtt még egyszer világosság gyűl, ráébred saját elkorcsosulására és valami megmagyarázhatatlan, jellegzetesen dekadens, szinte jólesőnek tetsző önkínzással merül el ebben a felismerésben, biztos romlásraítéltségnek keserű tudatában, mert hiperkulturáltsága ellenére, vagy talán éppen túlságos szellemi elfinomultságának következményeképpen, már nagyon is erőlen és fáradt ahhoz, hogy új utakra lépjen és küzdjön sorsa ellen. Néhány szóval nagyon találóan jellemzi Pintér Jenő: „Semmit sem hallgat el, semmiért sem szégyenkezik, csak éppen az erkölcsi megtisztulás hiányzik önkínzásából. Nem törődik azzal, sérti-e mások érzékenységét. Kíméletlen leleplező és reményeit vesztett önfeltáró.”

Márai nem szégyenli magát és azt az osztályt, amelynek talajából kinőtt, amelyhez élet- és gondolkodásmódja, lelkiisége és szellemisége révén tartozik. Gyengesége azonban, amely nem engedi kiszabadulnia e megvetett és utált, rothadó társadalom posványából, önmesztő, csendes, befelé megnyilvánuló lázongásba hajszolja, ennek a belső nyugtalanságnak a kifejezője ez a gúnyos, olykor szarkasztikus fintor, mellyel az önmagán keresztül lemezelenített polgári osztályt szemléli. Kétségtelen, hogy par excellence kritikai szemlélete azembefordítja e társadalommal és képviselőivel, ám maga is ezek közé tartozik, mint akiben legmagasabb fokozatig legtudatosabban — jegecesedett ki ennek a polgárságnak egész végzetes osztályöröksége, maga is e társadalom elerőtlenítő, dekadens betegségeit hordozó agysejtjeiben és önelégedetlensége sohasem jut el a forradalmisáig. Legjellemzőbb rá Egy polgár vallomásai című könyve, melyben kegyetlen ujjakkal kaparja elő lelke mélyéből élményeit, hogy ezeken keresztül a léleklátó spontán őszinteségével rajzolja meg a polgári társadalom nemzetközi korpéját, vagy akár így is mondhatjuk: korpéját. Ugyancsak Pintér Jenő így jellemzi ezt a művet: „A fanyar lírának, a kesernyős gúnynak, a fagyos emberábrázolásnak és a gondolatokat támasztó megfigyeléseknek olyan gazdag tenyészetét látjuk felburjánozni, amilyennel csak kevés könyv dicsekedhetik.” Kritikájának korlátlan vakmerősége, felfogásának merész újszerűsége méltán kellett feltűnést és visszhangot az irodalmi világban és a művelt olvasóközönség körében. Kivételes elemzőkészségének bonckése

alatt érett gyümölcsként hasad fel a lélek, a külső és belső világ nagy és kis jelenségei, melyek közül a legkevésbé fontos is óriási súlyt és jelentőséget nyer kritikájának éles reflektorfényében. Kutató tekintete elmélkedő vizsgálódással tapad mindenhez, aprólékos elemzései azonban nem vonják el figyelmét a dolgok összefüggéseiről. Kár, hogy ennyi értelmi felkészültséggel, amely kitűnő és sajátos stílussal párosul, az író mindig csak bírálója marad a társadalmi jelenségeknek, ám sohasem válik azoknak reformátorává, akárcsak elméleti síkon is. Megelégszik azzal, hogy a kissé görbe tükröz szerepét játszhatja, amely csupán a valóság képmását vetíti vissza, bizonyos furcsaságok hangsúlyozottabb kidomborításával ugyan, illúziói, reményei, eszményei azonban nincsenek. Élet-, ember- és világszemlélete teljesen negatív, ernyedt fásultságában nem képes, de nem is akar az igenlő, alkotó pozitív felfogás magaslataira emelkedni. Kíméletlen kritikája csupán rombolja — ezt is újottan és minden lelkesedés nélkül — mindazt, amit az európai társadalmi életben nemzetközi vagy helyi viszonylatban kivetendőnek talál, de nem mutat új utat, a romok fölül nem igyekszik még csak egy viskót sem építeni. A luciferi minden értéket tagadás állásfoglalása ez, a sívár és örömtelen nihilizmus, amely megtámadja, kigúnyolja, nevétségessé teszi ugyan a kivénhedt hagyományokat, de képtelen helyükbe új eszményeket állítani. Nem volna illő ezért szemrehányásokkal illetni az írókat. Joggal felelhetné, mint Lucifer: „Nem adhatok mást, csak mi lényegem”. A polgári dekadencia nyer benne megtestesült kifejezést, az a szellem, amely betöltve egykor történelmi hivatását, a teljes felbomlás felé hanyatlik, mert elvesztette erkölcsi gerincét és ezáltal alkalmatlanná vált a továbbfejlődésre, megújulásra és átalakulásra. Márai jól tudja ezt s bár emelkedett kritikai világnézete arra ösztönözné, hogy szakítson ezzel a talaját és létjogosultságát vesztett társadalommal, lelki-szellemi-erkölcsi strukturája következtében mégis kénytelen közösséget vállalni ennek sorsával, bár érzi helyzetének kínzó ellentmondásait. „Anarchiában élek, melyet erkölcstelennek érzek s nehezen bírom ezt az állapotot”, — írja. A polgárság, írja ő, önvallomásai a polgári lélek gyönászai, amely halálát érzi közeledni. Azoknak a letagadhatatlan és figyelemreméltó irodalmi értékeknek révén azonban, amelyek írásait minden nihilizmusuk és dekadenciájuk ellenére olyan mélyen emberivé és művészivé avatják, bizonyosan túlül ezt a társadalmat s az utókor talán majd úgy fog rá visszatekinteni, mint az önmagától megcsömlött polgári szellem utolsó nagy képviselőjére az irodalomban.

A színe piros, a szaga rothadt, az íze édeskés. Másnap híre terjedt a táborban, hogy az egyik SS-parancsnok hullahúst fűzetett bele levesünkbe. Ezt a hírt mindenki elhiszi. Többen idegössze-roppanást kapnak, sokan meghalnak. Ma sem tudjuk, hogy vajjon igaz volt-e ez a hír, de mi ismerjük Krammeréket és mindent elhittünk róluk.

Távolról zúgás hallatszik, amely mind közelebb jön. Tizenhét napja nem kaptunk kenyeret, tizenkét napja, hogy nem kaptunk vizet. Két napja már levest sem kapunk. Érezzük, hogy itt a vég. Most hirtelen messziről, alig hallhatóan néhány hurrá-kiáltás hangzik fel. Egy nő négykézláb mászik be a blokkba s zokogva kiáltja:

— Itt vannak az angol csapatok!

A gyengébbek elájulnak, a többi halkan suttogja: Hurrá! A láger lakóinak már nem volt erejük örülni és örömiüknek ujjongásban kifejezést adni. Az éhségtől, a szomjúságtól, a deliriumtól félőriően már csak sírni, vagy elájulni tudtak. Az egyik makacsul ismételtette: „Nem hiszem, hogy itt vannak az angolok. Csak akkor hiszem el, ha vizet adnak. Amíg nincs víz, nem lehetnek itt az angolok sem.“

Az SS-örség el nem menekült tagjai fehér karszalaggal, felémelt karral álltak s várták sorukat.

A haláltábor lakói közül az utolsó két hétben 20.000 ember halt meg. Akik megmaradtak, 30, 25, sőt 22 kilóra fogytak le, várták az angolok segítségét és kezdtek hinni benne, hogy élni fognak.

Az angol felszabadító-csapatok nagy teherautókban hozták a fertőtlenített ivóvizet. Lítorszámra ittuk. A különböző helyeken felállított hangszórók hirdették, hogy többé nem vagyunk foglyok. Szabadok vagyunk, szabadok! De éhesek. Tizenhét napja alig ettünk. A kitudéses tifuszban fetrengők nem tudtak tudomást venni a szabadságról. Szörnyű lázálmaikban vergődve, gyöttrő gondolatoktól kinezva, várták a segítő kezet.

Az első napon, vasárnap este nagy izgalom uralkodott a táborban. Étel osztanak az angolok! — Nagy kondérokban hozták a levest. Már az illata is izgalmat keltett. Konzervált szárnyashus van benne — mondták. És valódi rizs! Mindenki annyit kapna belőle, amennyit kíván. És egy kiló kenyeret. Igaz, barnát, de

nagyon izletes volt. És mindenki kapott konzervet, mely kövér disznóhússal volt tele. Még a félholtak is összeszedték kissé magukat, hogy ehessenek. Kapkodtunk az étel után. Csontostól nyeltük le a húst. A leves tetején kétujjni zsír volt. Oly forrón ittuk, hogy összegettük a szánkát.

— Az ég szerelmére, ne egyetek! — könyörögtek az orvosnők. — Ilyen kiéhezett gyomorral enni életveszélyes.

De ki hallgatott rájuk? — S az angol katonák, látva a sovány, kiéhezett nőket, könnyeztek és mérték, mérték a levest.

Másnap az orvosnők kétségbeesve rohamozták a reviert. Ópiomot, ópiomot! Azon az éjszakán negyven beteg halt meg. A többieknek is mind diarrhoeja volt. Semmi sem használt. Orvosság nem volt. A blokkok tele voltak jajgató, síró nőkkel, kiknek már jártányi erejük sem volt. Nem tudtak magukról s a halottak száma napról-napra ijesztően növekedett. A blokkok előtti hullahalmok nemsokára hullahegyekké váltak.

— Magduskám, drágám, hol vagy? — visitott, jajgatott egy idősebb nő. Minden hullát felemelt egyetlen gyermekét keresve közöttük.

— Jaj a testvérem! — sikoltotta egy másik nő. — Négyen jöttünk el nővérek Pestről. Kettő meghalt a németek kínzásaitól. Most, amikor szabadok vagyunk, most kellett elpusztulnia. A flekktifuszból kilábal, most elvitte a gyomorrontás.

Az angol katonai parancsnokság hangszórók útján kihirdette, hogy legyünk türelemmel, vöröskeresztes osztagok érkeznek, orvosok, ápolónők, orvosságok. És közben a filmoperatőrök az első naptól kezdve egymásután forgatták a filmeket a haláltáborokról. E filmeknek mi voltunk tragikus szereplői.

A holttesteket az elfogott SS-legényeknek kellett eltakarítani. Nagy, közös sirt ástak és Krammer, dr. Klein a többi SS-banditával és SS-nőkkel együtt cipelték a hullákat. Közben azok a foglyok, akik jobb erőben voltak, karokkal ütlegették őket. Arcuk, fejük aludtvérrel volt tele. Egy szikár lengyel állt legelől s miközben ütlegette őket, így kiabált:

— Ezt az asszonyomért! Ezt a kétéves, szőke kislányomért! Ezt a hatéves fiamért! Ezt a lemmegi gettó áldozataimért!

Szinte eszelős dühvel ütötte őket s közben zokogva kiáltott fel:

Tények

IGY

Írták: S

— Senkim sem maradt! dűl vagyok a világban! E célom: a bosszú!

Egyik-másik SS vinnyog nekült:

— Nem én voltam! Ne tam a gázról!

Krammer zihálva lélegez ha körülnézett, egyszer ha gon vizet kért. Senkisé sem s. Nem kapott vizet. Az őrté gol katonák el-elfordultak,

Írók

Kornis Ottó: Füst

A számos *factografia*, a kompilációk közül, melyek időkben gombamódra szaj Kornis Ottó „Füst” című régénye magasan emelkedik megírás, mind színvonal ben. Mindazonáltal a deport zalmairól és kínjairól szóló könyv sem tartozik a kéllből megvilágított irodalmi közé, mert hiányzik belőle írás legelemibb követelmény zalmas sorozot hordozó emb életének elemzése, az ér szenvedélyek ereje, melyek tehetik meggyőzővé a törté hara által elsodort író Kornis Ottó kétségtelenül t író, de megvan az a hibája írás dinamikájának veti alá lyúltság, az epikai kidolgo gedhetetlen szükségességét, mérszetszerűleg vezet el az e ság, az elmélyítés hiányána hoz. A műfajban, amelyh megjelent írás tartozik, k nül jól alkotott, de csak a már kissé kompromittá keretében állíthatjuk ezt k A tehetség kötelez és Korn nak tudomásul kell vennie, író akkor tiszteli meg legir ját tollát, ha nem hajszolja sikert s ragaszkodik az iro kotás külső és belső felt Reméljük, hogy Kornis C közelebbi írásában méltó l

Adak

ÉNT...

VAS VERA

n törülgették a szemüket. —
 a, illet ők még nem láttak.
 — Üssétek őket! Alljatok bosz-
 om messze magyar honvédek
 ik tömegsirt. Az utolsó két
 alatt, az angolok bejövetele
 t, ők tartották fenn a rendet
 táborokban. Fasiszta, nyilas
 jeik parancsára sortűzet ad-
 ta tábor szerencsétlen lakóira.
 enegy fogoly halt meg, sokan

ások

ségéhez s olyan művel ajándé-
 meg az olvasóközönséget,
 kiállja a legszigorubb bírála-
 s. A „Füst” a Minerva-nyomda
 tásában jelent meg nagyon iz-
 en s minden könyvkereskedés-
 kapható. (s. l.)

Neumann Gy.: Nőkérdés szociológiája

st jelent meg az erdélyi Tár-
 omtudományi Kutató Intézet
 sában Neumann György dr.
 rsunk kis füzeté: „A nőkérdés
 ólgiája”. Nagy tudással és
 meggyőző erővel mutatja be
 av szerzője a kapitalista, ille-
 magántulajdoni társadalmak
 ását a nők „alacsonyabbrendű”
 péről; a fasizmus haladáselle-
 álláspontját a nők családi és
 kai jelentőségéről s a Szovjet-
 fészabadult nőinek haladott,
 g életét. A kis könyv kitérő
 kükával vezeti végig az olva-
 bonyolult kérdés minden rész-
 s szemléletesen bizonyítja be
 ama hazugságok káros voltát,
 ek a kizsákmányoló társadalom
 rói voltak s amelyek a nőké-
 ryalódi lényegének elhomályosi-
 a és elködösítésére törekedtek.
 kis könyv minden dolgozó nő,
 minden dolgozó férfi számára is
 edhetetlen olvasmány s örül-
 kell, hogy ilyen élvezetes és
 formában ismerhetjük meg
 ann György dr. jóvoltából, a
 és szociológiáját.

megsebesültek. A halottak között
 volt dr. Schönstein pesti politikai
 fogoly is. Most ébredtek tudatá-
 ra, hogy milyen eszközei voltak a
 fasisztáknak s igyekeztek a be-
 teg foglyokon segíteni, a hni
 őket.

— Magyar vagyok, de szegény-
 lem a fajtámat — mondja egy al-
 földi honvéd. — Ilyen gyilkosság-
 hoz adni embert, segítséget!

Ezután hozzákezdtek a tábor
 fertőtlenítéséhez. A tetüket kel-
 lett kiirtani. A vízvezetékét hely-
 reállították. Villanypumpával hin-
 tettek be mindenkit és mindent
 valami fertőtlenítő porral. Négy
 órán át nem mosakodhattunk
 meg, sem a ruháinkat nem ráz-
 hattuk ki. De aztán — boldogan
 állapítottuk meg — nem volt több
 tetű!

Megérkeztek a vörös kereszt
 különítmények. Gyönyörű, nagy
 fehér autók, fekvő betegek rész-
 re hordágyakkal és megfelelő sze-
 mélyzettel. A személyzet gumi-
 csizmákkal, gumikesztyűkkel, ál-
 arccal, szakszerűen voltak felsze-
 relve. A filmoperátorok forgatták
 a filmeiket. Most éreztük először
 igazán, hogy meg vagyunk ment-
 ve. Sirtunk a meghatottságtól.
 Akinek jártányi ereje volt, kiállt
 a blokkok elé és onnan nézte:
 hogyan szállítják a betegeket.
 Innen nyolc kilométernyire volt a
 kórház: ötven nagy, kétemeletes
 épület, több mint 20.000 beteg
 fért el benne. És milyen szépen
 bálnak a betegekkel! Pokrócba
 csavarták és gyöngéden ráhelyez-
 ték a hordágyra, azután még egy
 pokróccal tekerték be s lassan,
 vigyázva tették be a hordágya-
 kat a kamionba. — A kórházban
 jó lesz nekik — nyugtattak meg
 minket. — Jó orvosok, jó orvos-
 ság, diétás kozt. Legyetek nyu-
 godtak.

Nyolc-tíz nap mulva az egész-
 ségeseket is átvitték az új tábor-
 ba. Első dolgunk volt, — bár
 egyikünk sem tudott még rende-
 sen járni, — hogy megkeressük
 beteg bajtársainkat. A kórház-
 blokkok drótkerítésein át messzi-
 re világított az angol plakát: „Ti-
 fusz, nem szabad belépni!” A kór-
 házirodában nem volt névsor sem
 a beszállítottokról, sem az élők-
 ről, sem a halottakról. Blokkról-
 blokkra, szobáról-szobára járva
 kellett társainkat megkeresnünk.
 Ott feküdtek egy pokrócba csa-
 varva, nagyon sokat közülök
 még meg sem vizsgáltak. A fel-
 szabadulástól számított hat-nyolc
 héten 27.000 bajtársunk halt
 meg. — Hányat lehetett volna
 megmenteni közülök! — ki tudja?

(Folytatjuk)

Idézzük

Marxot

Bár kezdetben némely állatfaj
 is értett hozzá, a munkaeszközök
 készítése és használata mégis a
 specifikus emberi munkaprocesz-
 szusnak jellemzője. Ezért nevezte
 Franklin az embert szerszámké-
 szítő állatnak. Amilyen fontos a
 kipusztult állatfajok szervezete-
 nek megállapításához, hogy azok
 csontmaradványait összerakjuk,
 épp oly fontosak a munkaeszköz-
 zök maradványai ahhoz, hogy
 megismerhessük belőlük az el-
 pusztult társadalmak gazdasági
 formáit. Nem az különbözteti
 meg a társadalmi korszakokat
 hogy mit, hanem hogy milyen
 munkaeszközöket termeltek.

Igaz, hogy a kritika fegyvere
 nem pótolhatja a fegyverek kri-
 tikáját. A fizikai hatalmat fizi-
 kai hatalommal kell megdönteni.
 Csakhogy az elmélet is fizikai ha-
 talommá válik, melyt a töme-
 gek elfogadják azt.

Azon összeütközéseket, amelyek
 a polgári társadalom föltételeiből
 származnak, le kell győzni, leta-
 gadással nem lehet azokat meg-
 szüntetni. A legjobb államforma
 az, amelyben a társadalmi ellen-
 tétek nem elmosdódtak, nem
 erőszakoltak, tehát csak mester-
 ségesek, látszólagosak. A legjobb
 államforma az, amelyben az el-
 lentétek szabad küzdelemre kel-
 hetnek s ezáltal megoldásra jut-
 hatnak.

Fenyves Jenő:

MINT A KÉREG...

S egy boldog este béke lebben
 Szememre, számra irgalom,
 Mosoly fakad fáradt szívemben
 S csöndesség alszik ajkamon —
 Helyettem zengi altatónák
 Dalát az éjl szürkület
 S mint nyugalommal meglelt csolnak,
 Úgy száll a hold a lét felett

És akkor, bár felém a lélek
 Megóhajtott derője ínt,
 Lehull a béke, mint a kéreg,
 S megint kívánom majd a kint:
 Botot nyesek a váglyugasban,
 — Ifjúvá serdüljím az agg, —
 S elindulok a múltba lassan,
 Hogy újra felkutaassalak.

KÉTHLY ANNA

ÉS A DEMOKRATIKUS KÖZOKTATÁS

Irtta: GOLDNER ENDRE

A marxizmus, mint társadalombölcseleti szemlélet, következetesen hangsúlyozta azt az alapelvet, hogy a társadalom gazdasági alapja (termelőrendszere), „alulépítménye” és eszmei megnyilvánulása (ideológiai felépítettsége), „felépítménye” között természet-tudományi pontossággal megállapítható kapcsolat van. Ezt az ok-okozati összefüggést a kölcsönhatás dialektikus nivolta egészíti ki. Gazdasági alap és eszmerendszer az állandó egymásrahatás állapotában vannak. A szocialista demokrácia tökéletes felépítése csak úgy képzelhető el, ha a társadalom gazdasági rendszerének gyökeres átalakításával, azaz a „szerkezeti reformok” megvalósításával párhuzamosan, a társadalmi lét által kitermelt eszmei gondolatkört teljesen elvetjük és új világnézettel helyettesítjük. A szocialista demokrácia gazdasági rendszerének új szellemiségre van szüksége.

Félmunkát végez az, aki állandóan csak a gazdasági alap megváltoztatásának szükségességét hangsúlyozza, elsikkasztva a marxizmus dialektikus mivoltát, ha érintetlenül akarja hagyni az ideológiai felépítettséget. Új gazdasági rendszer szükségszerűen új közoktatási rendszert követel. Ezzel kapcsolatban Kéthly Anna a következőket állapítja meg: „A demokrácia honfoglalásának teljessége csak akkor következik el, ha az agyak is megtelnek ezzel a gondolattal. Ezt a feladatot a demokratikus közoktatásnak kell elvégeznie.”

A közoktatást a szocialista demokrácia szolgálatába kell állítani, annál is inkább, mert — jegyzi meg Kéthly Anna: — „Korunk a propaganda művészeté fejlesztésének kora. Fantasztikus méretű közvéleménygyártás dolgozott ezelőtt, hogy a tömegekkel az érdekeikkel ellentétben álló tényeket elfogadtassa. A tömeg kínlódott, szenvedett, tájékozatlanságában és tudatlanságában azonban nem ott kereste bajainak okát, ahol ez az ok valóban található volt, hanem elfogadta az eléje tárt magyarázatot és tiltakzásának forradalomra sűrűsödhető ereje elsorvaadt, vagy hely-

telen irányba lendült. Az öntudatlan, a maga érdekeit fel nem ismerő tömeg ugyanis csak maszsa, amelyet bárki a saját kedve munkát pedig csak olyan közösséggé nemesült tömegtől várhatunk, amelynek egyéni gondolkodásban is elfogadták az átalakulást, tisztában vannak annak korszerűségével, a dolgozók érdekeivel való azonosságával.”

Milyen legyen a tartalma ennek a demokratikus közoktatásnak? Erre a kérdésre Kéthly Anna úgy válaszol, hogy mivel: „a demokrácia a többségi akarat érvényesülésének kérdése is”, ennélfogva a közoktatás tengelyében „a többségi akaratsnak a közösségi érdek helyes felismerése alapján történő kialakítása” áll.

Kéthly Anna szerint: „a közösségi érdek a legtöbb ember egyéni érdekének együttese, gazdasági, politikai és társadalmi vonatkozásban egyaránt.”

A közösségi érdek hordozói a társadalom egyedei és a történelem folyamán létesült osztályállamok központi érdeke éppen abban állott, hogy az uralmuk alá kényszerült tömegek ne ismerjék fel saját jogos érdekeiket. Ebben a vonatkozásban írja Kéthly Anna, hogy: „A kormányzás, az uralkodás eszközei nem mindig erőszakosak. A fizikai elnyomatás sokszor drága, megbízhatatlan és önmagában hordja a janicsárlázadás veszedelmét. A lelki eszköz, amely a gondolkodást ferdíti el idegen érdekek elfogadásának irányába, sokkal egyszerűbb és olcsóbb módszer. A civilizált állam a kötelező népoktatással rettentő hatalmat szerzett a lelkek felett.”

Az eddigi közoktatás célkitűzései közé annak az embertípusnak a felnevelése tartozott, aki mindenbe belenyugszik és mindent eltűr. Mivel „az ipari kapitalizmus a munkahelyeken hatalmas munkásrétegeket terelt egymás mellé, együtt voltak a kapitalizmus sírásói. A szervezkedés, a megbeszélés lehetősége önként adódott ebből a tényből. A kötelező népoktatásnak az a szelleme, amely elfogadásra és beletörő-

désre nevelt, ellensúlya is volt az egyetértésre való törekvésnek és az uralkodó osztályok számára gyúrt engedelmes, a társadalmi rendet helyeslő tömeget.”

A szocialista demokrácia nevelésének alapelvei és szelleme mindezek legélesebb tagadása. Kéthly Anna szerint: „A demokrácia hordozói gondolkodóképes, önálló véleményt alkotni, bírálni tudó, bátor, jellemes és erkölcsös egyének.” Az új közoktatás, figyelembevéve az amerikai, angol, francia és különösen a szovjet-iskolák eredményeit, a jellemképzésre fekteti a fősúlyt, ellentétben az ismerettömeg megszerzésére irányuló törekvéssel. A jellemnek fentnevezett kellékeivel felruházott embertípusról mondja Kéthly Anna, hogy: „a biztos világszemlélet alapján határozottan áll a közösségben a helyén, felelősségvállaló és kezdeményező erő.”

Az új szellemű demokratikus közoktatás „egyik legnagyobb feladata, — írja Kéthly Anna — hogy megértesse és elfogadtassa a gyermekkel a társadalomban együttélő emberek közös jogait és közös köteleességeit.” Kétségtelen, hogy a közösségtudat csak akkor alakulhat ki minden gátlás és zavaró körülmény nélkül az ember lelkében, ha a társadalom átalakulása következtében megszűnik az állandó félelemérzet, valamint kialakul a szükségszerű harmónia, illetve egyensúly, egyéni törekvés és társadalmi intézmény között.

A szocialista demokrácia ideológiai vonalon is teljesíti feladatát — mint Kéthly Anna hangsúlyozza —: „Ha a közoktatás intézményeiből ilyen lelkiállkatú egyének kerülnek ki, akkor a demokrácia számára megadtuk azokat a felnőtteket, akik a demokrácia életformáját megértik, annak fejlesztését tudatosan és folyamatosan munkálják... Ez a magatartás olyan megértést és nyugalmat teremt, amely az örökös és állandó, indokolt, vagy indokolatlan rettegést kikapcsolva, alapja a belső és a nemzetközi békes együttélésnek is.”

Szocialista iskola

Rovatvezető: WOLFF SANDOR

Owen Róbert az apja a modern szakszervezeti és szövetkezeti mozgalomnak is. De a proletárium politikai osztályharcáról ő sem akar semmit sem tudni. Ő is azt remélte, hogy propagandával és gyakorlati példával lehet a szocialista társadalmat megvalósítani. Utópikus gondolkodását sohasem tudta leküzdeni.

Owen elméleti munkái sokkal kevésbé jelentősek, mint a most ismertetett gyakorlati tevékenysége. Olyan zárt bölcsészeti vagy gazdaságtörténeti rendszere, mint Fourier-é vagy a Saint-Simoné, nincsen. Mégsem hagyhatjuk említés nélkül néhány nagyon értékes gondolatmenetét, melyek a modern szocializmusnak is alapelveivé váltak. Owen abból indult ki, hogy „az ember a viszonyok terméke” (ez az úgynevezett környezetelmélet) vagyis az ember nem önmaga formálja jellemét, hanem cselekedeteiben és tevékenységében a környező viszonyok befolyásolják. Ez az alaptétele, melyet ma a tudomány nagymértékben elismert, különösen nagy jelentőséggel bír a nevelésre. Owen abból, hogy az ember a viszonyok terméke, azt a következtetést vonja le, hogy az emberek rosszak, akkor a társadalmi viszonyok is rosszak és a nevelés is rossz. Meg kell változtatni a viszonyokat, meg kell reformálni a nevelést és akkor az emberek újból jók lesznek, mint ahogy a természetből adottak jók. Owen newlanarki munkájának eredményében ezeket a gondolatokat beigazoltak látta. Owen a nevelés mellett az „isten-telen” társadalmi viszonyokat, az egyházat is bűnösnek találta és az uralkodó vallást is a romlás gyökerének bélyegezte. Nagyon bátran vette föl a harcot az egyház ellen. Ő is új vallásról álmodott: az emberi közösség vallásáról.

Látjuk tehát, hogy Saint-Simon éppenúgy, mint Owen az utópisták közé sorolandó, de ők már jóval közelebb vannak a modern szocializmushoz: Saint-Simon tudományos szemléletével, Owen pedig gyakorlati működésével.

Wilhelm Weitling

Mielőtt most magára a tudományos szocializmusra rátérnénk, emlékezzünk meg egy férfiről,

aki egyuttal hírd az utópista és modern szocialisták között. E férfi: Wilhelm Weitling, a magdeburgi szabólegény. Mély szenvedélytől áthatott írásaiban ő is elénk vetíti a jövő államának képét és a későbbi években ő is kísérlettel próbálkozik Amerikában. E tekintetben Weitling teljesen az utópizmus vágányán halad. De ő már nemcsak a gazdagokhoz fordul, hanem a mélyeségből felszólítja a hatalmakat, proletártestvéreit hívja fel az elnyomók elleni harcra. Ő az első, még ha zavarosan és homályosan látó képviselője is a proletárharc gondolatának. És mindenekelőtt eddig mi csak tanítókat, újságírókat, gyárosokat, egyszerű felsőbb társadalmi osztályhoz tartozókat ismerünk meg, mint szocialista eszmék hirdetőit, most itt első esetben lép elénk a proletárok gyermeke a szocializmusért a saját gondolataival. Weitlingben a proletárium ébredt öntudatra: az utópizmus kora elmúlt, az osztályharc ideje érkezett el.

Ez nem azt jelenti, mintha Weitling utópikus gondolatai óta többé egyáltalán senkisémet lépett volna fel utópistának, hiszen olyan irások, mint az amerikai Belamy-é: „Visszapillantás kétezer évre”, is utópikus eszméktől van áthatva, és az sem tagadható, hogy a modern szocializmus számos képviselője esett vissza az utópikus gondolatmenetbe. Gondoljunk csak *Bebel Agostonra*, a német szociáldemokrácia nagy alakjára, akinek „A jövő állam” is utópia. De ami az uralkodó szocialista elméleteket Weitling óta jellemzi és ami ezeknek az elméleteknek gyakorlati jelentőséget ad, az a szocializmus fejlődéstörténeti indokolása és a proletárharc gondolatának fölismerése volt. Az utópizmus ma már megszűnt. A bérmunkásság mozgalma elméleti kifejezését a modern szocializmus eszméjében nyerte, amelynek ismertetésére most térünk át. A szocializmus utópikus és modern irányzata között lévő lényeges és mélyreható különbséget az olvasónak mindig szem előtt kell tartania, mert ez minden szocialista fölismerés „A—B—C”-je.

(Folyt. köv.)

A kis New-lanark volt a csira, amelyből a modern szocializmus feltörhetett. De Owen nem elégedett meg newlanarki szociálpolitikai működésével, hanem sikraszállt azért, hogy a szocialis reform, a szocialpolitika, a „törvényhozás általános alapelve” legyen. Az ő fáradhatatlan propagandája és tevékenysége nyomán jött létre a világ első munkásvédő törvénye — amelynek nagy jelentőséget kell tulajdonítani —: az 1819. évi angol törvény, mely a pamutiparban foglalkoztatott 9—16 éves gyermekek munkaidejét napi tizenkét és fél órára korlátozta!

EUROPA

Fráter Balázs verse

Nérők s bitangok uccarongya,
vén bünkehely, rázd meg magad,
táncoltasd meg a férgeseket.
bőrödön most túlsok ragad.
Minden gaztettek legnagyobbja
pokolba fült. A pillanatot
elérkezett. Pusztulni, vagy új nemzedéket,
tisztát szállni eged alatt.

Véres ragályok kontinense,
ha nem vagy váz, szikkadt, üres,
eljött a perc, hogy vérből, bűnből
iffultan, tisztán megszüless.
Negyven millió hulla teste
iffítja vénhedt talajod,
most takaríts el minden mocskot
s alkoss jövőt. Szépet. Nagyot.

Most hozd a Krisztust! Az új költőt,
ki új Marseillaisét dalol nekünk,
amitől újra pezsg a vérünk
s új célokra lendül hevünk.
Az új Marseillist! Mi nem küld harcba,
nem gyűjt Káinban vérszemet,
békét sugároz minden szívbe
és minden fegyvert elfemet.

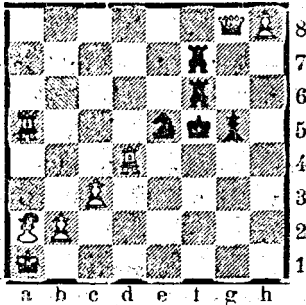
Pokolba minden ócska frázist,
mi ezredéve már gyötört,
amit történelemnek hívnak
s mitől vágóhíd lett a föld.
Új vérkeringést, új tavaszt hozz,
rúgyezzen ki a nagy csoda:
Európa! Milliók anyja!
Eljött a perc. Most — vagy soha!

Ős bünökért rossz fátumod
ezerszer büntetett és megvert —
Vérben edzeten s büntetlenül:

Most alkossd meg a tiszta Embert.

24. számú feladvány

Mansfield C. (Bristol.)

Világos: Kc1, Vg8, Ba5 és d4, Fa2 és h8. gy: b2, c3. (8 drb.)

Sötét: Kf5, Bf6 és f7, He5. gy: g5. (5 drb.)

MATT KÉT LÉPÉSBEN

(Feladvány-megfejtési versenyünk harmadik darabja. Ismételjük, hogy a versenyen mindenki részt vehet, aki az illető feladvány helyes megfejtését, a megjelenés után legfeljebb 2 héttel kiadóhivatalunkhoz beküldi. (A lapon kívül „Sakk”-jelzés irandó.) A verseny áprilisban végződik. Díjak: 10.000, 5000, 3000 lej.)

MESTERJÁTSZMA

(Prágai nemzetközi sakk-olimpiász 1931.)

Világos: Mikenas — sötét: Kashdan (Litvánia) (USA)

1. d4, Hf6. 2. c4, e6. 3. Hc3, d5. 4. Fg5, Hb—d7. (Így a játszma az elhárított vezércselnek megszokásosabb változatába terelődött.) 5. e3, Fe7. 6. Hf3, dxc4. Jobb e lépéssel várni, míg a világos futár d3-ra fejlődik,

hogy így az tempó-nyeréssel történhessék.) 7. Fxc4, a6. 0—0, b5. 9. Fd3, c5. 10. Ve2, Fb7. 11. Bf—d1, Vb6. 12. Ba—c1, 0—0. 13. He5, Bf—e8. 14. dxc5, Hxc5. 15. Fxf6, Fxf6. (Rossz lett volna e helyett sötétnek 15. Hxd3, mert 16. Fxg7! Hxc1. 17. Vg4, f5, 18. Vg3 jön és világosnak nyerni kell.) 16. Fxh7+Kxh7. 17. Vh5+Kg8. 18. Vxf7+Kh7 (?). (Ez a lépés hiba, 18... Kh8 kellett volna. Mikenas most Vh5+ s azután ismét Vf7+al örökös sakkot adott, tehát a játszma remis lett. Sötét 18-ik lépésben elkövetett hibája: Kh7 után azonban teljesen azonos állásban. Janowszky megnyerte a játszmát Chajes ellen az 1916-iki newyorki versenyen. A szép nyeres a következő: 19. Hd7, Hxd7. 20. Bxd7, Fc6. 21. He4! Fxb2. 22. Hg5+, Kh6. 23. g4! 24. h4, Bh8. 25. Vh7+, Bxh7. 26. Bxh7 matt. Ez a játszma így szépségdíjat is nyert. Sem Mikenas, sem Kashdan nem tudott erről a játszmáról, mert Kashdan 18... Kh8-at játszott a volna.

REJTVÉNYROVAT

5. sz. keresztrejtvény megfejtése:

MORUSTAMAS T
UTÓPIA ECHEC
N MO NENE IA
KALLIKRATESM
A ÓNOV ALZP
SZAKALÁV KA
NEHÉZÁGIM AN
ARUM SÁLLÁSE
POSEN SZEMEL
TE NIS OZPLL
AD CCZINSOYA
REIRUOFTALP

Helyes megfejtést küldtek be: Kardos Jenő, Kun Gizella, Gábor István, Walter Zoltán, Soós János, Tamás Ernő, Szabó Lujza.

Jutalomkönyvet nyertek: Gábor István, Walter Zoltán.

Rovatvezető üzenetei

Kont Vilmos: Pontosabban utánanézzve az Ön által kifogásolt dolognak, megállapítottuk, hogy igaza van. Gépies olvasásnál nem tűnt fel eléggé. Az Ön részére ez nem jelent semmi szín alatt sem hibapontot! Kérjük továbbra is kegyesen fel bennünket soraival, melyek a kritika hangjában is mindenkor tárgyilagosak, korrektek és építő szelleműek.

Papp János: Fentivel ellentétben, az Ön kritikai hangja, enyhén kifejezve, goromba. Ilyen hangon és stílusban írt kritikát nem kérünk. Erre Önt az sem jogosítja fel, hogy egyik vagy másik megjegyzésében igaza van. Keresztrejtvény pályázatunkat azért írtuk ki, hogy módot és tétet adjunk kezdők részére is rejtvényszerkesztéssel foglalkozni.

Lapunk nivóját pedig nem a beküldött keresztrejtvények tökéletessége vagy tökéletlensége határozza meg. Soraival, ha változtat hangján és modorán, szívesen foglalkozunk érdemben is a fentiek ellenére is, mindenkor szemmel tartva az olvasó kritikai jogát.

Kun István: Örülünk sorainak. Mi is azon a nézetben vagyunk, hogy a szószálhasogatásig menő kritizálás legtöbbször rosszindulatot takar. Természetesen ezután is azonszünk, hogy e rovatunkkal is minél több hivat és barátot szerezzünk lapunknak.

V. Z.: Elismerő kedves soraiért hálás köszönet...

Balogh Ferenc: Beküldött rejtvénye jönni fog.

Többeknek: Ismételten kérjük a megfejtéseket legkésőbb minden hét szerda estig beküldeni.

6. számú keresztrejtvény

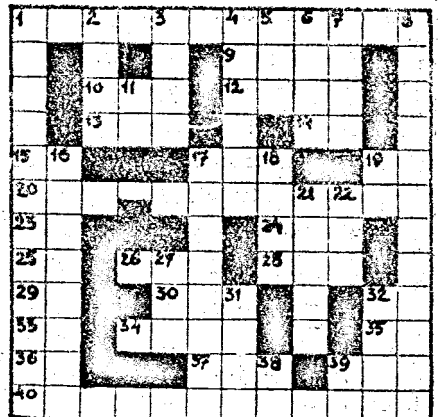
Rejtvény pályázatunkra beküldte Kont Vilmos

Vízszintes sorok: 1. Ezt kíván az „Erdély” minden olvasójának. 9. „Balga”. 10. Spanyol folyó. 12. Rómán gyűrű. 13. Székelyegyház. 14. Elmentéses költőszó. 15. Sip mássalhangzó. 17. Az ABC három első magánhangzója. 19. Olasz király. 20. Az újév alkalmával rokonok, barátok és jó ismerősök egymásnak kifejezett — egyik leggyakoribb — óhajta. (A fél kocka is beirandó.) 23. Előd. 24. Latin üdvözet. 25. Vété. 26. Gyilok. 28. Mindenki bír vette. 29. Francia kettős magánhangzó. 30. Szesz ital. 32. A legönzöbbszemélynévmás. 33. Nemes Márton. 34. A sivatag hajója. 35. Erdő közepén névelő, de egyben számnév is. 39. Mutatószó. 40. Az újév beköszöntésétől kezdődőleg „ezt” tanúsítson

minden ember polgártársaival szemben örökkön-örökké. (Mégkönyvítésül: 4. és 5. betű: izonhüvely.)

Függőleges sorok: 1. Aminek eljövetelet az új esztendő kezdetével szívből kívánjuk. (Mégkönyvítésül: 2. és 3. betű: primitív gép.) 2. Angol főúri rang. Churchill nem fogadta el. 3. Ennek öntése kedvelt szilveszteri szokás. 4. Nagy olasz városba való. 5. Közeledik. 6. A folyóvíz forrásból (f. ékezet). 7. Valaki mással. 8. Reméljük, hogy az új esztendő úgy politikai, mint gazdasági téren elhozza „ezt”. (Mégkönyvítésül: 2. és 3. betű: igekötő.) 11. Zeus szerelme, akit tehénné változtatott. 16. Hátrahagyott utószállott. (Közhasználatú idegen szó.) 17. A heverő. 18. Orosz férfinév. 19. Igekötő. 21. A költői tehetség. (A né-

velő fölösen ékeztve.) 22. A 28. vízszintes ékezet nélkül. 27. Előre. 31. Mese. 32. Kitiptetése. 38. Elsüllyedt mondabeli breton város. 39 Határrag;

Időszerű kérdések

- Azt mondják, hogy a cukorjegyre lisztet fessünk kapni!
 - Én a lisztjegyvel mi leszek?
 - Arra vigyázzon, hátha adnak majd rá cukrot!

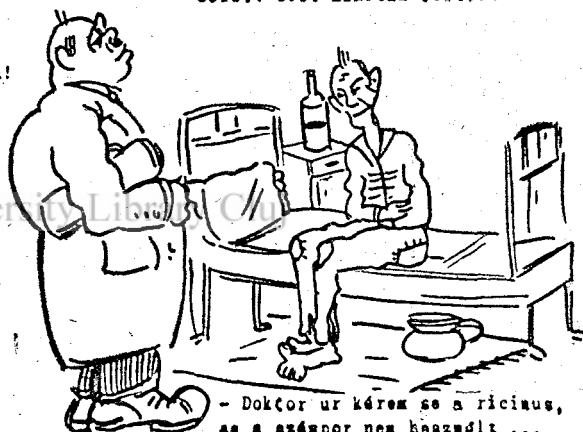
MAI ÉPÍTKEZÉS:
 Éseleti lakó: bocsánat, csak 'est az átkozott diót akartam feltörni!

- Most még csak remben vagyok a ruháttárral, de mit veszek fel farsang után!

HOOLVADÁSKOR
 Elrendelték Kolozsvár utcáinak tisztogatását!!!

- Doktor ur kérem se a ricinus, és a szénpor nem hozadt ...
 - New? Hogy lehet az? Mi a maga foglalkozásay?
 - Tisztító!
 - Micsoda? Hát miért nem szedta mindjárt? Hisz akkor megdnek fiam elűsör enni kell!

Olvasd és terjeszd az

ERDÉLY -t

Bátor!

Harcos!

Őszinte!

Bukaresti pártunk kiadásában

megjelent az
 1946. évi

Almanach

Kapható a kolozsvári párttitkárságnál

Fényképpályázatunk

Fényképpályázatunkat, tekintettel arra, hogy kevés olyan pályamunka érkezett, mely a mértéket megüti, hűsvétig meghosszabbítjuk. Kérjük a pályázókat, ne csak turisztikai tárgyú, a természetet ábrázoló képeket küldjenek, mert ezekből máris túlságos sok van. Kérünk más tárgyú, éles, tiszta, legalább 4.5x6 cm méretű képeket.

Tekintettel a fotócikkek árának emelkedésére és hogy az érdeklődést fokozzuk, magasabb pénzzutalmakat tűzünk ki.

Az első díj 50.000 lei, második díj 30.000 lei, harmadik pedig egy értékes fotószakkönyv.

A pályázat eredményét hűsvéti számunkban közöljük.

ERDÉLY

szociáldemokrata napilap

képes vasárnapi melléklete

Szerkesztik:

SALAMON LÁSZLÓ és WOLFF SÁNDOR

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

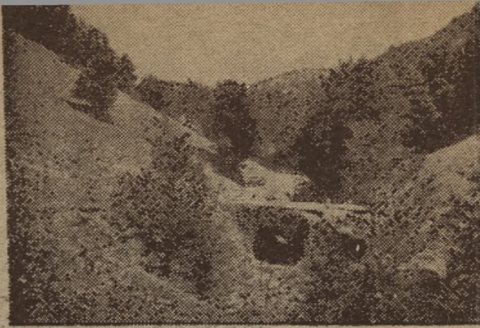
Kolozsvár, Szabadság-tér 30., I. em.

Telefon: 243.

A fedőlapot és a rajzokat
 Pattantyus Károly készítette

Erdeély képekben

038784

A Királyhá

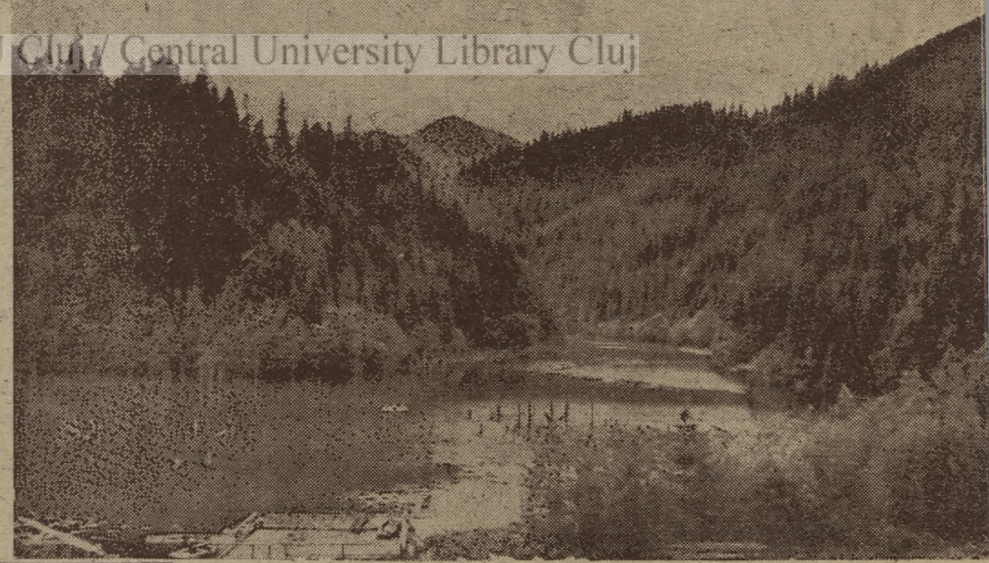
„Elefánt-kő“ a révi cseppkőbarlangban

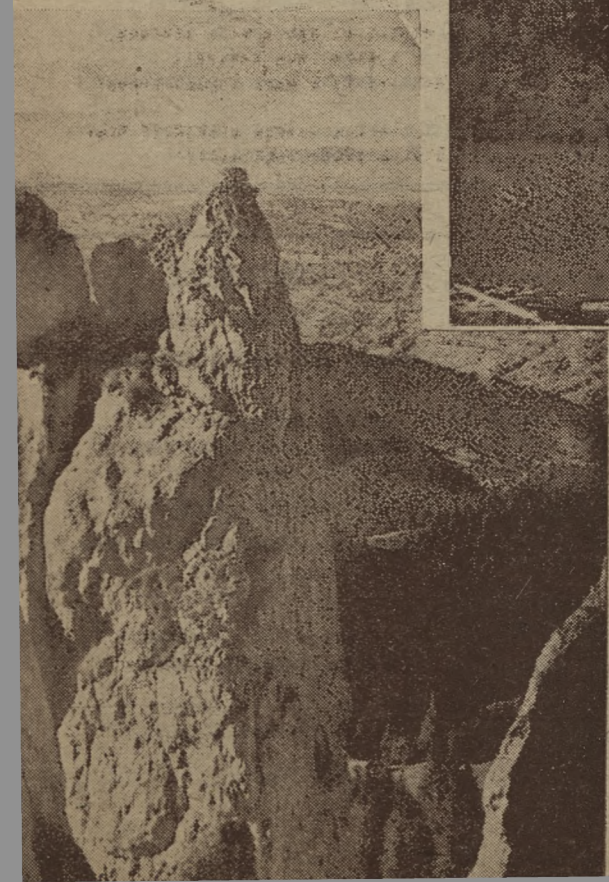
A révi cseppkőbarlang

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Az Egyes-kő

A szépséges Gyilkos-tó

A Nagyhagymás